

Moskova: Rus edebiyatının başkenti

Moscow: The capital of Russian literature

Mehmet Özberk¹

Received Date: 19 / 10 / 2015

Accepted Date: 04/ 12 / 2015

Öz

Rus tarihinde adına ilk kez XII. yüzyılda rastlanan Moskova, asırlardır Rusların en önemli yerleşim, medeniyet, din, eğitim, kültür ve sanat merkezidir. XVIII. yüzyılda Çariçe Yelizaveta tarafından en büyük gelişimini yaşayan Moskova'da 1755 yılında Moskova Üniversitesi kurulur. Ertesi yıl üniversite yönetiminin katkılarıyla Rusya'nın ilk milli edebi dergi ve gazeteleri yayın hayatına başlar. Bu dönemde Moskova'da edebiyatın gelişmesini sağlayan topluluklar ardı ardına kurulur. XVIII. yüzyılda Lomonosov, Karamzin, Fonvizin, Derjavin gibi edebiyatçıların açtığı yolda edebiyatın asıl gelişimi ve gücü, XIX. yüzyılda romantizmin ve realizmin etkisiyle ortaya çıkar. 1817 yılından itibaren Puşkin ilk eserlerini vermeye başlar. Sanatçının ardı ardına kaleme aldığı edebi eserler döneme ve Rus edebiyatına damgasını vurur. Edebi gazete ve dergiler gün ışığına çıkar. Lermontov ve Gogol dönemin en önemli diğer isimleridir. Büyük bir ivme kazanan Rus edebiyatında Dostoyevski, Turgenyev, Tolstoy, Çehov gibi yazarların ortak yanları ise eserlerinde Moskova'dan büyük bir övgüyle söz etmeleridir. Bu çalışmada, Moskova'nın XIX. yüzyıl Rus edebiyat tarihindeki yerini ve dönemin eserlerinde Moskova izlerini inceledik.

Anahtar sözcükler: Moskova, XIX. yüzyıl Rus edebiyatı, Rus romantizmi, Rus realizmi, Başkent.

Abstract

In Russian history, for the first time found in XII. century, the name of Moscow is along the centuries the most important settlement, civilization, religion, education, culture and arts center of Russian people. By Czarina Elizabeth In XVIII century, Moscow experienced the largest growth and Moscow University was founded in 1755. The following year, with the support of the University management Russia's first national magazine and newspaper begin publishing. During this period, for the development of literature, in Moscow are established literary communities consecutively. In XVIII century, the literary path, opened by Lomonosov, Karamzin, Fonvizin, Derjavin etc. real progress and power of literature in Moscow reveals the influence of romanticism and realism in XIX. century. From 1817 Pushkin begins to give first works. Pushkin's literary works successively mark the Russian literature and history. Literary newspapers and magazines see the light. Lermontov and Gogol the most important names of that period. In a large accelerating Russian literature, writers as Dostoyevsky, Turgenyev, Tolstoy, Chekhov etc. in their works common point is Moscow, which is greatly praised. In this paper, we focused on the role of Moscow in XIX century Russian literary history and Moscow's signs in these literary works.

Keywords: Moscow, XIX. century Russian literature, Russian romanticism, Russian realism, Capital city.

Moskova: Rus edebiyatının başkenti

Moskova, tarihi çok eskilere dayanan bir şehirdir. Erken Ortaçağ döneminde kurulduğu düşünülen bu kadim şehrin adına ilk kez 4 Nisan 1147 tarihli İpatyev vakayinamelerinde rastlanır. Burada anlatıldığına göre, Knez Yuri Dolgoruki kendi arkadaşlarını ve yandaşlarını yanına alır ve Moskova olarak belirttiği bu yere yerleşir (Dajina ve Strahova, 2007: 3). XIII. yüzyılda ticari yolların kesiştiği bir mekan olan Moskova zamanla kendine özgü bir prenslik haline gelir. Daniil

¹ Dr., Artvin Çoruh University, Faculty of Arts and Sciences, ARTVİN/TURKEY, m.ozberk@hotmail.com

Aleksandroviç Nevski bu prensliğin kurucusu olur ve Moskova Krallığı XVI. yüzyılın sonuna kadar tüm Rus topraklarına hükmedecek bir duruma gelir. Rusların bu kadim şehri XIII.-XIV. yüzyıllarda Moğol istilasına uğrar, büyük veba salgını geçirir, Altın Orda hanı Toktamış Han tarafından işgal edilerek vergiye bağlanır. Ancak tüm bu olaylar Moskova'nın ekonomik, politik, dini ve kültürel açıdan Rusya'nın merkezi olma yönünden gelişmesine engel olmaz. XV. yüzyılın sonuna doğru Knez III. İvan, Kremlin'i güçlendirerek onu yeniden yapılandırır ve etrafındaki birçok toprağı Moskova'ya bağlar. XVI. yüzyılda Korkunç İvan olarak bilinen IV. İvan knezliği kaldırarak çarlığı kabul eder ve kendini ilk Rus çarı ilan eder. Yine bu yüzyılda büyük bir dini gelişim sayılabilecek olan Patrikhane kurulur ve göreve başlar. XVII. yüzyılda Romanov Hanedanlığı sırasında Moskova oldukça büyük bir hükümdarlığın başkenti olur. I Petro döneminde ise Avrupa'ya yakınlığı nedeniyle 1710 yılında ülkenin başkenti St.Peterburg olarak değişir. XVIII. yüzyılda çariçe Yelizaveta döneminde Moskova en büyük gelişimini yaşar. 1755 yılında Moskova Üniversitesi kurulur. 1812 yılında Fransa İmparatoru Napolyon Bonapart Rusya'ya büyük bir sefer düzenler. Vatanseverlik Savaşı adı verilen bu savaş sırasında Napolyon'un özellikle Moskova'ya kadar ulaşmasına karşın, amansız kış koşullarında tam bir bozgun içinde geri çekilmek zorunda kalması Rus milliyetçiliğini güçlendirir. Bu sırada Moskova tarihinin en büyük yangınına geçirir. Çar II. Aleksandr 1861 tarihinde toprak köleliğini kaldırır. 1917 yılında yaşanan Bolşevik devrimiyle Romanov hanedanlığı son bulur. 1918 yılına kadar Rusya'ya başkentlik yapan St. Peterburg bu tarihten sonra yerini yine Moskova'ya bırakır (Yefimova ve Jigaylov, 1997: 2-46).

Rusya'da edebi çalışmalar XVIII. yüzyılda bir kısım eğitilmiş, okuma-yazma bilen soylu sınıfla sınırlı kalır. Ancak XIX. yüzyılda edebi çalışmalar daha da artar. Bu noktada, Rusya'nın yetiştirdiği en büyük bilim insanlarından birisi olan M.V. Lomonosov'un Moskova Üniversitesi'nin kurulmasındaki rolü büyüktür. Eğitilmiş kişi sayısı arttıkça Rus edebi yazınına ve şiirine de verilen önem de aynı doğrultuda gelişim gösterir. Bu yüzyılda edebiyat, tiyatro ve müzikle birlikte soylu sınıfın günlük yaşamının bir parçası haline gelir. Bu doğrultuda edebiyatla uğraşan yazar ve şairler de birbirlerini tanımak, dinlemek ve desteklemek amacıyla edebi topluluklar kurarlar. Aynı zamanda okuyucuyla buluşulan bu toplantılarda edebi tartışmalar yapılır ve kişisel düşünceler sunulur.

Rusya'nın edebiyat merkezini oluşturan Moskova'da ve Peterburg'da kurulan bu edebi topluluklar birbirleriyle hem etkileşimde bulunurlar hem de rekabet halindedirler. İlk edebi topluluk Moskova'da 1801 yılında "Arkadaş Edebiyat Topluluğu" (Drujeskoye literaturnoye obşchestvo) adıyla kurulur. Bu topluluğun kurucuları şair Andrey ve Aleksandr Turgenyev kardeşler, Rus romantizminin ilk temsilcilerinden şair V.A. Jukovski, gazeteci ve şair A.F. Boyeykov, Moskova Üniversitesi profesörlerinden edebiyat eleştirmeni A.F. Merzlyakov, halk bilimciler Mihail ve Andrey Kaysarov kardeşlerdir. Yaşları 16 ile 23 arasında değişen bu genç edebiyatçılar, Novodeviçi Manastırı yakınında Boyeykov'un evinde toplantılar düzenleyerek yaşadıkları dünyanın değişmesi gerektiğini ve bu yolun edebiyattan geçtiğini savunurlar (Budyak, 1973: 9). Peterburg'da kurulan en dikkat çekici edebi topluluk ise içinde S.P. Trubetskoy, F.N. Glinka gibi dekabristlerin bulunduğu ve A.S. Puşkin'in de üyesi olduğu "Zelyonaya lampa" (1819-1820) adlı topluluktur.

Moskova'nın ilk edebiyat gazetesi olan "Moskovskiye Vedomosti" 1756 yılında Moskova Üniversitesi'nin katkılarıyla gün yüzüne çıkar. Gazetenin redaktörlüğünü üniversitenin rektörü olan N.N. Popovski yapar. Gazete ilk çıktığı dönemde Moskova'nın tarihini, XVIII. yüzyıl Rusya'sının kültürü ve yaşamı konusunda yazılar kaleme alır. Yabancı ülkeler hakkında bilgiler ve savaş haberleri de gazetenin içeriği arasındadır. 1813 yılında gazete M.İ. Novikov'un redaktörlüğüne geçtiğinde edebiyat ve sanat alanında çalışmalara yer vermeye başlar. Dönemin en iyi

çevirmenleri yabancı ülkelerin önde gelen edebiyat eserlerini bu gazeteye taşır. Rus toplumu A.S. Puşkin'in ölümünü de ilk kez "Moskovskiye Vedomosti"den öğrenir. 1917 yılına kadar varlığını sürdüren bu gazete Moskova'daki edebiyatçıların en gözde yayın organlarından birisidir. Kısa süren bir yayın hayatı da olsa edebiyatçı ve tarihçi kişiliğiyle N.M. Karamzin'in "Moskovski Jurnal" (1791-1792) adlı dergisi Moskova'nın edebiyat dünyasında önemli bir yere sahiptir. Bu dergide yerli ve yabancı edebiyat ve tiyatro çalışmalarına özel bölümler verilir. Bu çalışmalara eleştirilerin de sunulduğu dergide, okuyucu tüm dünya edebiyatı konusunda bilgi sahibi olur.

Tüm dünyada ve Rusya'da XVII. yüzyıldan XIX. yüzyılın başına kadar hakim olan ve aristokrasinin bir ürünü sayılan, temsilcileri D.İ. Fonvizin, A.P. Sumarokov, A.T. Kantemir, M.V. Lomonosov, G.R. Derjavin olan klasisizm akımı XVIII. yüzyılın sonlarında yerini sentimentalizme bırakır. Bu akımın en önemli temsilcisi olan N.M. Karamzin sanatında Kilise Slavcasını kullanmaz ve gerçekleri mantık dışında manevi değerleriyle de yorumlamak gerektiğini savunur. Karamzin 'Zavallı Liza' (Bednaya Liza, 1792) adlı uzun öyküsünde Moskova'nın genel görünüşünü verirken bu şehrin hiç yaşanmayacağını vurgular:

"Moskova'da yaşayan hiç kimse benim kadar bu şehri tanıyamaz belki. Çünkü hiç kimse benden daha çok bu alanda dolaşmaz, gözümün takıldığı her yerde, bu şehrin etrafındaki çimenliklerde, tepeciklerde, düzlüklerde plansız ve amaçsız bir şekilde yaya yürümez. Ben her yaz burada yeni güzel mekanlar ve eski mekanlarda yeni güzellikler buluyorum. (...) Oradaki dağın üstünde durarak sağ tarafında tüm Moskova'yı görebilirsin, evlerin ve kiliselerin korkunç büyüklüğünü..." (Karamzin, 2007: 112).

Moskova'nın etrafını çevreleyen tarihi ve önemli yerler, XIX. yüzyılın edebi akımı olan romantizmin temsilcisi V.A. Jukovski'nin 'Marina Koruluğu' (Maryina roşça, 1808) adlı uzun öyküsünde yankılanır. Eserin başkahramanı olan genç şarkıcı Uslad öyküye ismini veren korulukta son nefesini verir. A.S. Griboyedov'un "Akıldan Bela" (Gore ot uma, 1822) adlı komedi oyunu aristokrat Moskovalıları hicveden dönemin en dikkati çeken eserlerindedir. Şiir şeklinde kaleme alınan bu oyunda Famusov adlı karakter şöyle seslenir: *"Moskova gibi başkent nerede bulunur? (...) Tepeden turnağa bakınız, Tüm Moskovalıların özel bir izi var!"* (Griboyedov, 1986: 40). Moskova'yı eserlerinde konu edinen en önemli şairlerden biri A.S. Puşkin'dir. Romantizm temsilcilerinden birisi olan Puşkin "Tsarskoye Selo'da Hatıralar" (Vospominaniya v Tsarskom Sele, 1814), "Vsevoljski'ye" (Vsevoljskomu, 1824), "Yevgeni Onegin" (1825), "Moskova'nın Sakin Limanlarında" (Na tihih beregah Moskvı, 1822), "Nasıl Bir Gece! Şiddetli Soğuk..." (Kakaya noç! Moroz treskuçiy, 1827), "Yol Şikayetleri" (Dorojniye jalobı, 1830), "Cevap" (Otvét, 1830) ve "Rusya'nın İftiracılarına" (Klevetnikam Rossii, 1831) adlı şiirlerinde Moskova'yı tüm Rus şehirlerinin annesi sayar, düşmanların korkması gerektiği bir şehir olarak görür ve okuyucusunu buranın sokak ve caddelerinde unutulmaz bir gezintiye çıkarır. Örneğin, Puşkin "Yevgeni Onegin" adlı şiir şeklindeki romanında Napollyon'un Moskova'ya saldırısı sonucunda uğradığı hezimetini anlatırken şu dizelere yer verir:

*"Moskova, Rusya'nın sevgili kızı,
Senin eşini nerede aramalı?
(...)
Moskova'mız nasıl sevilmez ki?"* (Puşkin, 1977: 139).

Aynı eserde Moskova'nın her açıdan Rusların vazgeçemediği tek şehir olduğu şu dizelerde dile getirilir:

*“Moskova! ne kadar da çok şey bu seste,
Birleşti bir Rus'un kalbinde!...
Nasıl da güçlü yankılandı yüreğinde!
Sürgünde, kederde, ayrılıkta,
Moskova! Seni nasıl da sevdim,
Kutsal vatanım benim!”* (Puşkin, 1977: 178).

Peterburg yakınlarında tarihi Tsarskoye Selo'da yaşadığı dönemde Puşkin'in aklından yine Moskova geçmektedir:

*“Moskova'nın toprakları, öz topraklar,
Çiçekli yazların şafak vaktini.
Harcadım kaygısız altın saatlerde,
Bilmeden keder ve sıkıntı”* (Puşkin, 1959: 12).

XIX. yüzyıl Rus edebiyatına adını altın harflerle yazdırmış bir diğer şair olan M.Yu. Lermontov “Saşka, 1835” ve “Çar İvan Vasilyeviç Hakkında Bir Şarkı” (Pesnya pro Tsarya İvana Vasilyeviça, 1837) adlı eserlerinde Moskova'yı ve tarihini konu edinir. Sanatçının kaleme aldığı “Moskova'nın Panoraması” (Panorama Moskvı, 1834) bu şehir hakkında en göze çarpan makalesidir:

“Büyük İvan Çan Kulesinin zirvesine hiç çıkmamış kişi, tek bir bakışla bizim kadim başkentimizin tamamına bir ucundan diğer ucuna hiç bakamamış kişi, bu muhteşemliğe, uçsuz bucaksız panoramasına hiç aşık olmamış kişi, Moskova hakkında hiçbir düşüncesi olmayan kişidir. Çünkü Moskova binlercesinin olduğu gibi sıradan büyük bir şehir değildir... (...) Moskova'nın kendine özgü bir ruhu, bir yaşamı vardır. (...) Bir okyanusun olduğu gibi Moskova'nın da kendi dili vardır; güçlü, sesli, kutsal, dualı bir dili!..” (Lermontov, 1969: 114).

Lermontov 1841 yılında kaleme aldığı “Moskova, Moskova!” şiirinde doğup büyüdüğü şehrin kendisi için yerine şöyle değinir:

*“Moskova, Moskova!.. seni oğlum gibi seviyorum,
Bir Rus gibi, - güçlü, ateşli ve şefkatlice!
Gri renginin kutsal parıltısını seviyorum,
Ve bu dişli ve huzurlu Kremlin'i!”* (Lermontov, 1841).

XIX. yüzyılda edebi alandaki gelişmelerin ardından Çar I. Aleksandr devreye girer ve 1804 yılında ilk sansür kurumunun kurulmasını onaylar. Sansür kurumunun asıl görevi “toplum içine yayılabilecek tüm kitap ve makaleleri detaylı incelemek ve bunlar arasında ahlaka ve akla aykırı olanların dağılmasını engellemektir” (Jirkov, 2001: 20). İlk kez Moskova'da kurulan bu kurul edebiyatçıların çarlık hakkında olumsuz ve eleştirel yazılar yazmasına izin vermez. Bunun en açık örneğine hicivleriyle ünlü yazar N.V. Gogol'ün “Ölü Canlar” (Myortviye duşi, 1842) romanında rastlarız.

Gogol 1841 yılının Ekim ayında “Ölü Canlar” romanını tamamladıktan sonra Moskova sansür kurul üyelerinden ünlü arkeoloji profesörü İ.M. Snegirev'e romanını gönderir. Önceden tanıdığı

bu kişiden Gogol yeni eserinde değişmesi gereken yerleri kendine bildirmesini ister. Snegirev'in düzeltmelerinden geçen romanını Gogol, 1841 yılının Aralık ayında Moskova sansür kuruluna gönderir. Kurul başkanı Golohvastov romanın daha adını duyar duymaz "*Hayır, buna asla izin vermem. Ruh ölümsüzdür, ölü bir ruh asla olamaz, eserin yazarı ölümsüzlüğe karşı çıkıyor...*" (Timrot, 1973: 318) diyerek esere tepkisini ortaya koyar. Toprak köleliğine eleştiri yapıldığı da saptanan "Ölü Canlar"ın Moskova'da yasaklanması üzerine Gogol büyük bir üzüntü duyar ve eleştirmen arkadaşı Belinski'den yardım ister. Roman bu kez Peterburg sansür kuruluna gönderilir. 1842 yılının Nisan ayında kurul romandan birkaç bölümü çıkarır ve romanın başlığını "Çiçikov'un Macerası ya da Ölü Canlar" (Pohojdeniye Çiçikova ili Myortviye Duşi) olarak değiştirerek yayınlanmasına izin verir. Görüldüğü üzere, Moskova sansür kurulu edebiyatçılara daha katı baskı mekanizması uygular. Bunun dışında Gogol, Peterburg'u Moskova'yla farklı açılardan karşılaştırdığı "1836 Yılında Peterburg Notları" (Peterburgskiye zapiski 1836 goda) adlı makalesinde kendi tarafını açıkça belli eder ve "*Rusya için Moskova, Peterburg için ise Rusya gerek*" (Gogol, 1836: 179) diyerek Moskova'yı Rusya'nın merkezi olarak gördüğü düşüncesini paylaşır.

Moskova'da yaşadıkları evlerin günümüzde müzeye dönüştürüldüğü diğer iki büyük edebiyatçı İ.S. Turgenyev ve F.M. Dostoyevski de bu şehre en gözde eserlerinde yer verirler. Turgenyev, Oryol'dan Moskova'ya taşınan ailesinin Kırım Meydanı yakınlarındaki evlerini ve burada yaşananları "Mumu, 1852" adlı uzun öyküsünde betimler. Sanatçının öğrenim gördüğü Moskova Üniversitesi hatıralarıysa "Arefe" (Nakanune, 1860) adlı romanında geniş yer bulur. Bunun dışında "Andrey Kolosov, 1844", "Yakov Pasinkov, 1855", "Mutsuz Kadın" (Nesçastnaya, 1868) ve "Punin ve Baburin, 1874" adlı öykülerinde Turgenyev Moskova izlenimlerini paylaşır. Dostoyevski her ne kadar Moskova'da doğup büyümüş olsa da daha çok Peterburg yazarı olarak bilinir. Birçok eserinde mekanı Peterburg olarak seçen sanatçı "Budala" (İdiot, 1868) adlı ünlü romanında mesleği doktor olan bir kahramanını betimlerken Moskova'daki hatıralarından yararlanır. Hastalara ve mahkumlara yaptığı iyiliklerle Moskova halkının sempatisini kazanmış olan ve Dostoyevski'nin de yakinen tanıdığı Moskova cezaevi doktorlarından F.P. Gaaz bu romanda ismi verilmeden "*Moskova'da yaşlı bir adam, bir 'general' yaşıyordu, gerçek bir devlet askeri...*" (Dostoyevski, 2005: 741) şeklinde betimlenir.

Yasnaya Polyana'da doğup büyüyen L.N. Tolstoy 1881-1909 yılları arasında kış aylarını genellikle Moskova'da geçirir. Dönemin en önde gelen edebiyatçıları ve sanatçıları Tolstoy'un Moskova'daki evinde toplanarak geceler düzenledikleri için burası bir kültür merkezi haline gelir. Tolstoy'un 1911 yılında ölümünden sonra bu ev sanat müzesine dönüşür. Tolstoy, Moskova hayatına sanatının değişik dönemlerinde yer verir. "Çocukluğum" (Detstvo, 1852), "Anna Karenina, 1877", "Diriliş" (Voskreseniye, 1899) adlı eserlerinde bu şehrin izlerini görmek mümkündür. Ancak Tolstoy çok sevdiği Moskova'nın Ruslar için önemine açıkça "Savaş ve Barış" (Voyna i mir, 1869) adlı romanında "*Her Rus Moskova'ya baktığında onun bir anne olduğunu hisseder*" sözleriyle değinir. Romanda Napolyon'un Rusya'yı işgali anlatılırken, Bolkonski ve Rostov aileleri üzerinden XIX. yüzyıl başlarındaki Moskova soylularının genel bir değerlendirmesi yapılır. Rostovlar Moskova'nın asilzade ailelerinden birisidir. Evleri herkese açık olan Rostovlar toplantı ve balolar düzenler. Ancak savaştan en çok onlar etkilenirler ve tüm mal varlıklarını kaybederler. Romanın kahramanlarından Pyer Bezuhov eşi Nataşa'yı arkasında bırakıp Peterburg'dan Moskova'ya geldiğinde şu duygulara kapılır:

"Piyer kendini Moskova'da (...) evinde, sakin bir barınakta hissetti. Moskova huzurlu, sıcak, alışıldık ve tıpkı eski bir gömlek gibi kirli gelmişti ona. En yaşlısından

çocuğuna kadar tüm Moskova halkı, kendisi için her zaman hazır ve boş bir yer bıraktıkları, eskiden bekledikleri bir misafir gibi karşıladı Pyer'i. Moskova dünyası için Pyer en sevimli, en iyi, en akıllı, en mutlu, en yüce gönüllü bir yabancıydı (...)" (Tolstoy, 1938: 296).

XIX. yüzyıl Rus edebiyatının bir diğer yazarı M.N. Zagoskin "Moskova ve Moskovalılar" (Moskva i Moskviçi, 1848) adlı çalışmasında bu şehir için aynı vatansever duyguları besler:

"Otuz küsur yıldır Moskova'yı inceliyorum ve burasının bir şehir değil, bir başkent değil; tüm dünya olduğunu ve elbette Rus olduğunu kesin olarak söyleyebilirim. Burada Rusya'nın tüm iç ticareti toplanıyor, burada bizim endüstrimiz gelişiyor. Tıpkı binlerce güneş ışınının bir noktada birleştiği gibi, kızgın bir camdan geçtikten sonra, bizim Rus toplumu çehremizin tüm özellikleri aynı şekilde Moskova'da milli kimlikte birleşip kaynaşıyor" (Zagoskin, 1848).

Rus öykücülüğünün baş mimarı olan A.P. Çehov doğduğu Taganrog şehrinden Moskova'ya eğitimi için 1879 yılında gelir. Gimnazyumda kaleme aldığı eserlerini burada yayımlatma fırsatını yakalar. Çehov kendisine şöhret getiren birçok kısa öyküsünü Moskova'da yazar. Bu şehrin sokakları ve insanları birçok öyküde Çehov'un ana konusu olmuştur. "Moskova'da, Trub Meydanı'nda" (V Moskve na Trubnoy ploşçadi, 1883), "Telefonda" (U telefona, 1886), "Yılbaşı İşkencesi" (Novogodnyaya pıtka, 1887), "Ateşler" (Ogni, 1888), "Nöbet" (Pripadok, 1888), "Nişan" (Orden, 1894), "Üç Kız Kardeş" (Tri syostri, 1900) gibi öykü ve piyesleri Moskova izleri taşır. Rusya'nın bir taşra kentinde yaşayan ve "Moskova'ya! Moskova'ya!" leitmotifiyle üç kız kardeşin hayallerinin anlatıldığı "Üç Kız Kardeş" adlı piyeste kahramanlardan Andrey, Moskova'nın tüm Ruslar için yerine şöyle değinir:

"Moskova'da bir restoranın muazzam büyüklükteki salonunda oturursun, kimse tanımaz seni. Ve sen kimseyi tanımazsın. Ama yine de yabancı hissetmezsin kendini. Buradaysa herkesi tanırırsın, herkes seni tanır; ama yine de yabancıdır..." (Çehov, 2014: 38).

Moskova yüzyıllardır Rusların başkenti olduğu gibi Rus edebiyatının da başkentliğini yapmıştır. Özellikle Rus edebiyatının altın çağı olarak betimlenen XIX. yüzyılda yaşanan gelişmeler bu şehrin tüm Rusya için önemini ortaya koyar. Moskova Üniversitesi'nin de bu gelişimde büyük katkısı bulunur. Burada hayata geçen yayın organları neticesinde yazar ve şairler kendilerini ve eserlerini okuyucuyla buluşturma fırsatı yakalarlar. Ortak paydanın Moskova olduğu bu çalışmalarda şehrin tarihi ve panoraması üzerinde özellikle durulur. Tüm Rus şehirlerinin annesi olarak kabul edilen Moskova'da XIX. yüzyılda kurulan edebi topluluklar, akademiler, tiyatrolar, sanat galerileri gibi birçok mekan ve burada kendilerini gösteren yazar ve şairler Rus edebiyatının gelişmesine, zenginleşmesine, tüm dünyaca tanınmasına sebep olmuştur. XX. yüzyıla gelindiğinde ise dönemin neredeyse tüm yazar ve şairleri yine Moskova'yı anlatmaktadır. Öncüllerini örnek alan İ. A. Bunin, A.İ. Kuprin, A. Bely, L.N. Andreyev, S.T. Aksakov, A.M. Remizov, M.A. Bulgakov, İ. İlf, Ye. Petrov, A.P. Platonov, B.K. Zaytsev, İ.S. Şmelyov, Ye.İ. Zamyatin, B.L. Pasternak, M.A. Şolohov, V.V. Mayakovski, M. İ. Tsvetayeva, S.A. Yesenin gibi birçok edebiyatçı eserlerinde Moskova'yı konu edinirler. Rusya'nın bu kadim şehri günümüzde de edebiyatın başkentliğini yapmaya devam etmektedir.

Kaynakça

- Budyak, L. (1973). *Russkiye pisateli v Moskve*, Ed.: L.P. Bikovtseva, Moskva: Moskovski Raboçi.
- Çehov, A.P. (2014). “Tri Syostri”, *Leşiy, Pyesi*, Moskva: Sedmaya Kniga.
- Dajina, T. ve Strahova, L. (2007). *Moskva v russkoy literature*, Moskva: AST. Olimp.
- Dostoyevski, F.M. (2005). *İdiot*, Moskva: AST, Yermak.
- Gogol, N.V. (1836). *Peterburgskiye Zapiski 1836 goda*. URL: <http://feb-web.ru/feb/gogol/texts/ps0/ps8/ps8-177-.htm>, adresinden 12.09.2015’te alınmıştır.
- Griboyedov, A.S. (1986). *Gore Ot Uma, Komediya v çetiryoh deystviyah v stihah*, Moskva: Pravda.
- Jirkov, G.V. (2001). *İstoriya tsenzuri v Rossii XIX-XX vv.*, Moskva: Aspekt Press.
- Karamzin, N.M. (2007). *Bednaya Liza*, Moskva: Eksmo.
- Lermontov, M. Yu. (1841). “Moskva, Moskva!..”, *Stihotvoreniye*. URL: <http://lib.ru/LITRA/LERMONTOW/11.txt>, adresinden 02.10.2015’te alınmıştır.
- Lermontov, M. Yu. (1969). “Panorama Moskvi”, *Sobraniye soçineniy v çetiryoh tomah, Tom 4*, Moskva: Pravda.
- Puşkin, A.S. (1959). “Vospominaniya v Tsarskom Sele”, *Sobraniye soçineniy v desyati tomah, Tom 1*, Moskva: Hudojestvennaya Literatura.
- Puşkin, A.S. (1977). *Yevgeni Onegin*, Moskva: Hudojestvennaya Literatura.
- Timrot, A. (1973). “Nikolay Vasilyeviç Gogol”, *Russkiye pisateli v Moskve*, Ed.: L.P. Bikovtseva, Moskva: Moskovski Raboçi.
- Tolstoy, L.N. (1938). “Voyna i Mir”, *Polnoye Sobraniye Soçineniy, Tom 10*, Moskva: Hudojestvennaya Literatura.
- Yefimova, Ye. ve Jigaylov, E. (1997). *Moskva Velikaya. Putevoditel po istoriçeskomu tsentru goroda*, Moskva: Eksim.
- Zagoskin, M.N. (1848). *Moskva i Moskviçi*. URL: http://az.lib.ru/z/zagoskin_m_n/text_0080.shtml, adresinden 17.09.2015’te alınmıştır.

Extended abstract in English

As a city, Moscow's history bases on ancient times. Prince Yuri Dolgoruki take friends and allies with him and settle to this place as specified Moscow in XII. century. Since then Moscow is engaged Russian capital city. Literary work in Russia until the XVIII. century, is limited to some educated nobility. But in XIX. century literary work increases. In this regard, M.V. Lomonosov, one of the greatest scientists of Russia, has raised major role in the establishment of the Moscow University. By the number of educated people increases, the Russian literary prose and poetry also shows the importance of the development. In this century, literature, theater and music becomes a part of everyday life with nobility. The first literary community in Moscow established by the name "Literary Society of Friends" in 1801. Moscow's first literature newspaper "Moskovskie Vedomosti" is published in 1756 with the support of Moscow University. Best interpreters of the period carries the leading literature of foreign countries in this newspaper. Despite the short term life, literator and historian N.M. Karamzin's magazine "Moskovsky Journal" (1791-1792) has an important place in Moscow's literary world. Karamzin in novel "Poor Liza" (1792) gives Moscow's general city view and from the long history emphasizes that no aging. Moscow and around the surrounding historic landmarks, are echoed in V.A. Zhukovsky's 'Marina Woods' (1808) novel. A.S. Griboedov's comedy play "Woe from wit" (1822) satirizes aristocratic Muscovites and is one of the most striking works of that period. One of the most important poet who deals with works in Moscow is A.S. Pushkin. The poet in his famous work "Evgeny Onegin" narrates the capital city as follow:

*"How often would I fall to musing
of Moscow in the mournful days
of absence on my wandering ways!
Moscow... how many strains are fusing
in that one sound, for Russian hearts!
what store of riches it imparts!"* (Pushkin, 1977: 178).

In XIX. century, another poet, whose name is printed in golden letters to Russian literature, M.Yu. Lermontov writes the importance and place of the city for himself, where he grew up, in the poem "Moscow, Moscow!" with the verses *"I love you like a son"* (1841). And he reveals his opinions about the capital in "A panorama of Moscow":

"He who has never climbed on the top of Ivan the Great, who has never had an opportunity to take in the whole of the ancient capital at one glance from end to end, who has never admired that majestic panorama, stretching almost beyond that range of vision, knows absolutely nothing about Moscow. For Moscow is not an ordinary city like thousands of others (...). It has its own soul, its own life. (...) Like the ocean, the city has its own language, powerful, resonant, prayerful!..." (Lermontov, 1969: 114).

After the literary developments in the XIX. century, Tsar Alexander approves the establishment of the first censor institution in 1804. Main task of this censorship committee's is *"to examine all books and articles written into society and morality among them and to prevent further spreading of the senseless"* (Zhirkov, 2001: 20). N.V. Gogol's 'Dead Souls' (1841) novel takes its share from this censorship and not published in Moscow. I.S. Turgenev and F. M. Dostoyevsky explain this city in their most favorite works. Tolstoy clearly indicates in his roman "War and

Peace" (1869) the importance of Moscow's for Russians with this phrase: *"Every Russian looking at Moscow feels her to be a mother"*. A.P. Chekhov in his play "Three Sisters" with the leitmotif *"To Moscow! To Moscow!"* focuses on dreams of provincial three sisters. The character Andrey in this play explains the importance of capital city:

"In Moscow you sit in a huge room at a restaurant; you know no one and no one knows you, and at the same time you don't feel a stranger. . . . But here you know everyone and everyone knows you, and yet you are a stranger -- a stranger. . . . A stranger, and lonely, . . ." (Chekhov, 2014: 38).

Moscow the capital city of Russia, has served as also the capital of Russian literature, for centuries. Especially, in XIX. century, described as the golden age of Russian literature, developments highlighted the importance of the city for the whole Russia. Accepting Moscow as the mother of all Russian cities of in the XIX. century, founded there literary societies, academies, theaters, many attractions, such as art galleries. In these places writers and poets aim to enrichment the development of Russian literature, has led to worldwide recognition. In XX. century almost all Russian writers and poets of the period still describe Moscow in their works like prior colleagues.